

ความท้าทายในอนาคตด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของไทยและอาเซียน

โดย นายทวี จงกิจถาวร

ปัญหาที่แวดล้อมอาเซียน

อาเซียนอยู่ในภาวะตึงเครียดท่ามกลางการแข่งขันระหว่างมหาอำนาจเดิมคือ สหรัฐอเมริกา และมหาอำนาจใหม่คือ จีน ขณะที่ประเทศมหาอำนาจระดับกลางอื่นๆ ต่างพยายามแผ่อิทธิพลเข้ามาในภูมิภาคนี้เพื่อจะมีส่วนในการกำหนดอนาคตของเอเชียตะวันออกเฉียงและกลุ่มอาเซียน นอกจากนี้ ยังมีปัจจัยท้าทายใหม่ คือการก่อการร้ายที่มีขีดความสามารถและอิทธิพลสูง

อาเซียนกับการรับมือความเปลี่ยนแปลง

ในเมื่อประเทศในกลุ่มอาเซียนได้รวมตัวขึ้นเป็นประชาคมที่มีพลเมือง 625 ล้านคนซึ่งมีพลังทางเศรษฐกิจและมีศักยภาพที่จะเติบโตในระดับสูง อาเซียนจึงได้รับความสนใจอย่างมากจากบรรดาประเทศมหาอำนาจซึ่งประเมินว่าประเทศของตนสามารถแผ่อิทธิพลเข้าครอบงำอาเซียนได้

จีนเป็นมหาอำนาจที่ขยายบทบาทในอาเซียนอย่างรวดเร็วผ่านการเป็นเครื่องจักรสนับสนุนการเติบโตทางเศรษฐกิจของอาเซียน เช่น การดำเนินยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจพหุภาคี One Belt, One Road Initiative เพื่อให้เป็นเส้นทางเชื่อมโยงทางการค้าใหม่ของจีน และการจัดตั้งธนาคารเพื่อการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานแห่งเอเชีย (Asian Infrastructure Investment Bank- AIIB)

สหรัฐอเมริกาเดินนโยบายปรับสมดุลอำนาจในอาเซียน เพื่อฟื้นคืนอิทธิพลเดิม โดยสหรัฐฯ ชูประเด็น 4 ประการ ได้แก่ เรียกร้องการเพิ่มความมั่นคง เรียกร้องการขยายความมั่งคั่ง ฟื้นฟูประชาธิปไตย และส่งเสริมศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

ที่ผ่านมา จีนเป็นฝ่ายได้เปรียบ โดยเฉพาะ หลังรัฐประหารในไทยเมื่อเดือนพฤษภาคม 2014 ที่ส่งผลลดต่อความสัมพันธ์สหรัฐฯ - ไทย และจีนได้เร่งกระชับสัมพันธภาพกับไทย ส่วนสหรัฐฯ เร่งเพิ่มความร่วมมือกับอาเซียน เช่น การขับเคลื่อนข้อตกลงหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจภาคพื้นแปซิฟิก (TPP) ที่มีเฉพาะมาเลเซีย สิงคโปร์ บรูไน และเวียดนามเป็นสมาชิก ทั้งนี้ TPP จะส่งผลกระทบต่อความตกลงหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาค (RCEP) ซึ่งเป็นช่องทางขยายความสัมพันธ์ระหว่างอาเซียนกับจีน

ที่ผ่านมา อาเซียนนับว่ามีพลังเชิงการต่อรองสูง และประคองตนเองได้ค่อนข้างดีในอันที่จะไม่ถูกดึงไปเข้าข้างมหาอำนาจรายใหญ่ของโลกไม่ว่าจะเป็นฝ่ายจีน หรือฝ่ายสหรัฐฯ

สำหรับมหาอำนาจขนาดกลาง เช่น อียู ญี่ปุ่น อินเดีย และรัสเซีย ท่าทีของอาเซียนเป็นไปในทิศทางที่เร่งขยายความสัมพันธ์อย่างเต็มที่ เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างอาเซียนและอียูมีความก้าวหน้าที่เป็นรูปธรรมเกิดขึ้นหลายอย่าง เช่น ในปี 2012 อียูลงนามเข้าร่วมในสนธิสัญญามิตรภาพและความร่วมมือในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Treaty of Amity and Cooperation in Southeast Asia -TAC) ในฐานะภาคยานุวัติ ประเด็นที่ต้องจับตามองต่อไปคือ อาเซียนจะตอบรับความสนใจของอียูในการเข้าร่วมประชุมสุดยอดเอเชียตะวันออก (East Asia Summit - EAS) โดยเร็วเพียงใด

ในอนาคตอันใกล้ อาเซียนจะต้องเร่งสร้างความก้าวหน้าในการแก้ปัญหาการก่อการร้าย เช่น การก่อการร้ายโดยกลุ่ม Islamic State (IS) ปัญหาผู้อพยพที่หนีเข้าประเทศอย่างผิดกฎหมาย เช่น ชนกลุ่มน้อยมุสลิมบริเวณพรมแดนเมียนมาร์และบังกลาเทศ ปัญหาเครือข่ายการค้ามนุษย์และ การลักลอบนำสิ่งผิดกฎหมายข้ามพรมแดน ปัญหาความร่วมมือเพื่อบรรเทาแก้ไขภาวะโลกร้อน และการเร่งส่งเสริมความมั่นคงด้านอาหารภายในกลุ่มอาเซียน

ท่าทีของไทยในบริบทของอาเซียน

ไทยไม่สามารถเดินนโยบายลู่ตามลมอันเป็นนโยบายที่เคยใช้อย่างได้ผลมาในอดีต ที่ผ่านมา ไทยมีการกำหนดท่าทีและจุดยืนที่ชัดเจนมากขึ้น แสดงความเป็นตัวของตัวเองมากขึ้น เช่น บทบาทของไทยในการเป็นประธานกลุ่ม 77 อันเป็นกลุ่มความร่วมมือที่ไม่เคร่งครัดของประเทศกำลังพัฒนา

นอกจากนั้น ฐานะของไทยในแวดวงประชาคมโลกได้พัฒนามาค่อนข้างมาก ไทยควรจะเดินนโยบายเชิงรุกให้มากขึ้น โดยสร้างกรอบนโยบายการทูตที่ชัดเจนและกำหนดแผนปฏิบัติการเป็นรูปธรรม ซึ่งจะเพิ่มพลังต่อรองของไทยทั้งในระดับอาเซียน และในการรับมือกับประเทศมหาอำนาจ

สรุปสาระสำคัญโดย

นางรัศมี หาญวจนวงศ์

ฝ่ายความร่วมมือระหว่างประเทศ

สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (สสว.)